proLékaře.cz | 29.11.2026

Doc. MUDr. Juraj Strauss, CSc. – 100 let

Dne 18. ledna tohoto roku se v plné duševní svěžesti dožil požehnaného věku 100 let jeden z předních českých, potažmo československých virologů, doc. MUDr. Juraj Strauss, CSc. Prožil pestrý život. Narodil se v Košicích. Po absolvování gymnázia se rozhodl pro studium medicíny na Karlově univerzitě v Praze. Absolvoval na ní 10 semestrů. V dokončení studia mu zabránila nacistická okupace. Vrátil se na Slovensko, kde byl přinucen ke službě v pomocných oddílech armády Slovenského štátu. Život v polofašistické zemi mu byl nesnesitelný a rozhodl se k emigraci. Podařilo se mu to v roce 1940 za riskantních okolností: cestoval pomocí falešného maďarského pasu. S jeho pomocí se dostal až do Terstu, odkud se mu podařilo vycestovat lodí do Palestiny, která v té době byla britskou kolonií. Na Přírodovědecké fakultě Jeruzalémské univerzity vystudoval mikrobiologii a hygienu a v roce 1943 na ní získal titul Master of Science. Svému povolání se však nevěnoval. Zuřila válka a na Středním východě se začala formovat československá zahraniční armáda pod velením generála Klapálka. Juraj Strauss do ní bez váhání vstoupil. Po absolvování tvrdého výcviku byl zařazen do její motorizované části. V roce 1943 se celá jednotka přesunula lodí Mauretánie kolem Afriky do Anglie. Vzhledem k aktivitám japonských ponorek v Indickém oceánu a německých ponorek v Atlantickém oceánu to byla cesta vzrušující. V Británii pokračoval bojový výcvik, jehož cílem byla příprava na invazi do Francie. K té došlo v červnu 1944 a čs. jednotka byla součástí invazních vojsk. Ve Francii byla pověřena obléháním města a přístavu Dunkerque. V průběhu bojů byl Juraj Strauss jako nedostudovaný lékař přiřazen k zdravotní službě. Jejím úkolem bylo vynášet padlé spolubojovníky a vyhledávat raněné, poskytovat jim první pomoc a zajistit jejich odsun k mateřské jednotce. Tato práce byla jednou z nejnebezpečnějších, protože zdravotnickou činnost v tzv. „zóně nikoho“ nepřátelští vojáci nerespektovali. Nicméně své odvážné aktivity pozdější doc. Strauss přežil a navíc si počínal velmi úspěšně. O tom mimo jiné svědčí to, že byl členem skupiny českých občanů, které v roce 1994 pozval francouzský prezident Mitterand k oslavě 50. výročí zahájení invaze. Po návratu do vlasti v roce 1947 dostudoval medicínu. Po krátkém působení na interním oddělení nemocnice ve Valticích se na výzvu profesora Rašky stal pracovníkem SZÚ. První leta zasvětil práci v oblasti bakteriologie. Po stáži v bratislavském Virologickém ústavu se stal v roce 1951 vedoucím nově vytvořeného virologického oddělení v Ústavu epidemiologie a mikrobiologie. V té době ještě stačil zavést diagnostiku chlamydiových infekcí a významně přispěl k objasnění jejich koloběhu v přírodě. Monografie o ornitóze, kterou sepsal, byla ve své době moderní jak svým obsahem, tak i svou koncepcí a byla velmi dobře přijata lékařskou veřejností. V roce 1969 se habilitoval na tehdejší Lékařské fakultě hygienické (nyní 3. Lékařská fakulta UK). V 70. a 80. letech se intenzivně věnoval virovým exantematickým chorobám. Tam je jeho přínos asi nejvýznamnější. Jako první zavedl v tehdejším Československu virologickou diagnostiku spalniček a zarděnek. V případě spalniček se významně podílel na prověrce účinnosti a bezpečnosti nově zavedené vakcíny a posléze eradikaci této nemoci. Tato jeho činnost byla oceněna v roce 1984 udělením Státní ceny, kterou sdílel s doc. Slonimem z tehdejšího Ústavu sér a očkovacích látek a dvěma dalšími pracovníky SZÚ. Zavedení virologické diagnostiky zarděnek mělo velký dopad do zdravotnické praxe. Vzhledem k teratogennímu účinku původce onemocnění bylo do té doby setkání těhotné ženy s pacientem, který měl zarděnky, indikací k potratu, bez ohledu na to, zda budoucí matka onemocněla či neonemocněla. Testy zavedené doc. Straussem umožnily zjistit, zda v inkriminované době došlo k infekci. Vnuci, dvojčata, jedné mé bývalé spolupracovnice dnes žijí, a snad už mají své vlastní potomky, díky tomu, že laboratoř vedená doc. Straussem infekci matky vyloučila. Takových případů byly jistě desítky, možná stovky. Jeho práce s viry spalniček a zarděnek došla mezinárodního uznání. Stal se poradcem WHO pro virové exantematické choroby. V letech 1975–1976 pracoval jako expert WHO v Keni, kde řídil vakcinaci proti oběma infekčním nemocem. Výsledky své vědecké práce shrnul do dlouhé řady publikací v tuzemských i zahraničních žurnálech a se svými přednáškami opakovaně vystoupil na tuzemských i zahraničních konferencích. Byl znamenitým přednašejícím.

Doc. Strauss pracoval v SZÚ do svých 75 let. Vzhledem k tomu, že nečinnost nesnášel, nastoupil do ÚHKT jako člen skupiny, jež se zabývala nádorovými viry. Analyzoval tam materiál z dříve provedené rozsáhlé epidemiologické studie. Výsledky zpracované s jemu vlastní pečlivostí shrnul do své poslední publikace.

Doc. Strauss byl nejen vynikajícím vědeckým pracovníkem, byl a je i pozoruhodnou lidskou bytostí. Poznal jsem jej jako muže pevných zásad, vysoce tolerantního, uvážlivého, skromného a mimořádně poctivého. Byl vzorným manželem a otcem a myslím, že jeho největší životní radostí bylo pobývat s rodinou na chatě, kterou vybudoval v jižních Čechách. Další jeho radostí a po-

proLékaře.cz | 29.11.2026

těšením byl tenis. Oba jsme byli členy skupiny, která po více než třicet let jednou týdně od jara do zimy nastoupila na kurty k bojům, při kterých „šlo o všechno". Při tenisu bez soudce se dá snadno švindlovat. Ale nic takového nepřipadalo v úvahu u doc. Strausse. Bylo pro něho samozřejmostí, že sporný míč se připsal soupeři. Prostě, za všech okolností si počínal jako gentleman. A to je výrazný rys jeho osobnosti.

Milý Juraji, ad multos annos!

Vladimír Vonka

Po dohodě šéfredaktorů otištěno i v časopisu Zprávy Centra epidemiologie a mikrobiologie.

Sluší se dodat, oslava 100. narozenin dr. Strausse proběhla důstojně i po formální stránce. Kromě rodinných příslušníků a bývalých spolupracovníků a početných přátel byl mezi gratulanty prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., děkan 3. lékařské fakulty, na které se doc. Strauss v 60. letech minulého století habilitoval (fotografie z jejich setkání je na internetu), a poblahopřát mu přišel sám ministr obrany Martin Stropnický.

Panu mjr. v. v. doc. MUDr. Juraji Straussovi, CSc., měli tu čest osobně za SZÚ poblahopřát ke 100. narozeninám MUDr. Barbora Macková, vedoucí CEM, RNDr. Vratislav Němeček, CSc., vedoucí NRL pro hepatitidy a NRL HIV/AIDS, spolu s bývalými kolegyněmi ze SZÚ doc. RNDr. Jarmilou Jelínkovou, CSc., a RNDr. Marií Brůčkovou, CSc. Setkání proběhlo ve velmi příjemné atmosféře a má vzpomínka na pana docenta zůstane plna respektu a životního optimismu.

Barbora Macková

Když jsem psal svůj článek k významnému životnímu jubileu doc. Strausse, netušil jsem, že už se s oslavencem nikdy nesetkám. Za necelé dva měsíce po svých stých narozeninách doc. Strauss zesnul. V kruhu své rodiny a v přítomnosti kněze odešel klidně a vyrovnaně, tak jako žil. V myslích těch, kteří měli štěstí jej blíže poznat, zanechává nesmazatelnou vzpomínku. Vzpomínku na člověka čestného a statečného, který se zasloužil o tuto zemi.

Čest jeho památce!

Vladimír Vonka

Zemřel významný český virolog doc. MUDr. Dimitrij Slonim, CSc.

Foto poskytl dr. Švec: Ze setkání v roce 2013

Ve věku nedožitých 92 let zemřel po krátké nemoci významný český virolog doc. MUDr. Dimitrij Slonim, CSc., který zasvětil celý svůj život virologii a imunologii a byl proslulý v České republice i v zahraničí. Dimitrij Slonim se narodil 4. srpna 1925 a zemřel 3. ledna 2017. Studium na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze zahájil v roce 1945 a promoval v roce 1951. Jeho zájem o mikrobiologii se však datuje již od studentských let na gymnáziu ve Strakonicích. Již v roce 1940 se seznámil s odbornou literaturou a v domácích podmínkách ovládl základní techniky pěstování bakterií, jejich mikroskopování a manipulace s nimi. Svou první vědeckou práci publikoval v roce 1940 v časopisu Vesmír a k maturitě v květnu 1944 předložil dvě práce z oboru mikrobiologie. Dimitrij Slonim pracoval 51 let (1944–1995): po maturitě jako laborant v nemocnici ve Strakonicích, během studií na lékařské fakultě jako demonstrátor, pomocná vědecká síla a asistent v Ústavu imunologie na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde po promoci pokračoval jako odborný asistent. Od roku 1956 pracoval ve vedoucích pozicích v Ústavu sér a očkovacích látek (ÚSOL). V letech 1969–1970 pracoval jako stipendista v Connaught Research Labs. v Torontu. Z místa vedoucího odboru virologie ÚSOL odešel roku 1986 po dosažení věku 60 let a do roku 1995 zde ještě působil jako vedoucí vědecký pracovník.

Po celou dobu své vědecké a pracovní dráhy byl doc. Slonim aktivní pedagogicky na lékařských fakultách Univerzity Karlovy v Praze a v Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, kde přednášel a vedl studenty, školil vědecké aspiranty, oponoval kandidátské a habilitační práce. Jeho přednášková činnost zanechala i po létech zářivou vzpomínku v myslích jeho dnes již bývalých, studentů. V roce 1965 byl na 3. LFH UK jmenován docentem virologie. Jmenování profesorem virologie, které by si doc. Slonim plně zasloužil, bohužel zabránily totalitní manýry, které podmiňovaly podání návrhu na jmenování jeho vstupem do KSČ, což pan docent razantně odmítal. Během jeho třicetiletého působení v ÚSOL bylo na pracovišti jím vedeném vyvinuto a zavedeno do výroby pro celostátní užití 7 antivirových očkovacích látek a 27 diagnostických preparátů. Se svým výzkumným týmem dosáhl významných vědeckých výsledků a publikoval prioritní práce v oblasti virologie: chřipky, newcastelské nemoci, evropské klíšťové encefalitidy, poliomyelitidy, spalniček, příušnic, vztekliny a pravých neštovic.

Inzerce ▶ A171001173 ▶▶ A161007003